

ज्योतिर्मय

Online Journal of Literature....

साहित्याचे विद्यापीठ

□ पुणे □ वर्ष २ रे □ अंक ९८ वा □ भारतीय सौर दिनांक ०६ ज्येष्ठ शके १९४८, बुधवार दि.२८ मे २०२६ □ पाने ४ □ मूल्य : निशुल्क (खासगी वितरणासाठी)

विशेष लेख...

पेट्रोल डिझेल भाव वाढीचे स्लो पॉयझन

– प्रा डाॅ सुधीर अग्रवाल

ज्योतिर्मय साहित्य

गेल्या १० दिवसांमध्ये देशातील इंधनाच्या किमतीत चौथ्यांदा दरवाढ झाली आहे. सोमवारी पेट्रोलच्या दरात प्रति लिटर २.६१ रुपये तर डिझेलच्या दरात २.७१ रुपयांची वाढ झाली. त्यामुळे सर्वसामान्यांच्या बजेटवर आणि वाहतूक खर्चावर परिणाम झाला आहे.

आंतरराष्ट्रीय बाजारात कच्च्या तेलाच्या वाढत्या किमती आणि डॉलरच्या तुलनेत रुपयाच्या घसरणीमुळे भारतात इंधनाचे दर टप्प्याटप्प्याने वाढत आहेत. एकदम दरवाढ न करता कंपनी दररोज किंवा ठराविक अंतराने थोडे-थोडे भाव वाढवून जनतेला भाववाढीचा स्लो पॉयझन देत आहे. १५ मे रोजी पेट्रोल आणि डिझेलच्या दरात तीन रुपये प्रति लिटर वाढ करण्यात आली होती त्यानंतर १९ मे रोजी ९० पैशांनी वाढ झाली आता पुन्हा ८७ पैसे पेट्रोलच्या मागे तर डिझेलच्या दरात ९१ पैशाची वाढ करण्यात आली आहे सीएनजीच्या दरातही ही सलग तिसरी वाढ आहे १५ मे रोजी सीएनजी दोन रुपये १७ मे रोजी एक रुपया आणि आता पुन्हा किलोमागे एक रुपया आणि मागला आहे.

महाराष्ट्रातील प्रमुख शहरांमध्ये (उदा. मुंबई, पुणे) पेट्रोलने १११ रुपयांचा टप्पा ओलांडला आहे.

पेट्रोल-डिझेलच्या भावात होणारी दरवाढ म्हणजे अर्थव्यवस्था आणि सर्वसामान्यांच्या खिशासाठी स्लो पॉयझन (हळूहळू परिणाम करणारे विष) ठरते. यामुळे महागाई एकदम वाढत नसली, तरी प्रत्येक वस्तूचा उत्पादन आणि वाहतूक खर्च टप्प्याटप्प्याने वाढून सर्वसामान्यांचे बजेट पूर्णपणे कोलमडते.

डिझेलचे दर वाढल्याने भाजीपाला, अन्नधान्य आणि इतर जीवनावश्यक वस्तू टूट व टेम्पोने एका गावातून दुसऱ्या गावी नेण्याचा खर्च वाढतो. डिझेलचे दर वाढल्याने ट्रक, टेम्पो आणि ट्रान्सपोर्ट कंपनी मालवाहतूकीचे दर वाढवतात. ट्रान्सपोर्ट असोसिएशननुसार यामुळे थेट २० ते ३० टक्क्यांपर्यंत भाडेवाढ होऊ शकते.

घाऊक बाजारातून भाजीपाला किंवा धान्य तुमच्या परिसरातील दुकानांपर्यंत (उदा. स्थानिक बाजारपेठांमध्ये) आणण्याचा खर्च वाढतो.

शेतातून माल शहरांमध्ये आणण्यासाठी लागणारा खर्च वाढल्यामुळे फळे आणि भाज्यांच्या किमती थेट वाढतात. दुधाची ने-आण करणाऱ्या गाड्या डिझेलवर चालतात, त्यामुळे दुधाचे दर देखील महागतात. डाळी, तेल आणि इतर पॅकेज्ड खाद्यपदार्थांच्या दरांवरही मालवाहतूक खर्चाचा भार पडतो. इंधन महागल्यामुळे उत्पादन कंपन्यांचा कच्चा माल आणण्याचा व पक्का माल ग्राहकांपर्यंत पोहोचवण्याचा खर्च वाढतो. यामुळे साबण, टूथपेस्ट आणि इतर रोजच्या गरजेच्या वस्तू अप्रत्यक्षपणे महाग होतात.

वाहतूक खर्चातील ही वाढ व्यापारी थेट अंतिम उत्पादनांच्या किमतीत समाविष्ट करतात, ज्यामुळे सर्व प्रकारच्या खाद्यवस्तू, औषधे आणि दैनंदिन गरजेच्या गोष्टी महागतात.

प्रत्येक लिटरमागे होणारी दरवाढ (उदा. पेट्रोल ८७ पैसे तर डिझेल ९१ पैशांनी वाढणे) छोट्या रकमेसारखी वाटते, पण महिन्याभरात घरातील एकूण खर्चात हजारो रुपयांची भर पडते.

भारत आपल्या गरजेच्या ८५% कच्चे तेल आयात करतो. आंतरराष्ट्रीय स्तरावर (विशेषतः पश्चिम आशियातील तणावामुळे) कच्च्या तेलाचे भाव वाढल्यास त्याचा थेट ताण देशांतर्गत इंधनावर आणि पर्यायाने सामान्य नागरिकांवर येतो. भारत हा जगातील दुसऱ्या क्रमांकाचा कच्चे तेल आयात करणारा आणि वापरणारा देश आहे. आखाती प्रदेशात आणि विशेषतः होर्मुझ समुद्रधुनीत सुरू असलेल्या तणावामुळे जागतिक कच्च्या तेलाच्या किमतींमध्ये मोठे चढ-उतार होत आहेत. याचा थेट परिणाम भारतातील पेट्रोल आणि डिझेलच्या वाढत्या दरांवर होत असल्याने सर्वसामान्य जनतेची चिंता वाढली आहे.

पेट्रोल आणि डिझेलच्या भावात होणाऱ्या वाढीमागे प्रामुख्याने आंतरराष्ट्रीय कारणे आणि सरकारी करप्रणाली जबाबदार असते. भारताला लागणाऱ्या एकूण कच्च्या तेलाच्या गरजेपैकी ८५% पेशा जास्त तेल आयात करावे लागते.

आंतरराष्ट्रीय बाजारपेठेत कच्च्या तेलाच्या किमती वाढल्या, की भारतातही पेट्रोल-डिझेल महाग होते. पश्चिम आशियातील संघर्ष: मध्य पूर्व किंवा इराणसारख्या तेल उत्पादक देशांमधील तणाव आणि स्ट्रेट ऑफ होर्मुझ मधील पुर्ववर्तीतील अडथळ्यांमुळे कच्च्या तेलाच्या किमतीत मोठी वाढ झाली आहे. रुपयाचे अवमूल्यन डॉलरच्या तुलनेत भारतीय रुपया कमजोर झाला, की भारताला तेल आयात करण्यासाठी जास्त पैसे मोजावे लागतात, ज्याचा भार ग्राहकांवर येतो. इंधनाच्या मूळ किमतीवर केंद्र सरकार उत्पादन शुल्क आणि राज्य सरकारे मूल्यवर्धित कर लावतात. अनेकदा महसूल मिळवण्यासाठी करांचे प्रमाण जास्त असते. तेल कंपन्यांचे नुकसान आंतरराष्ट्रीय बाजारात दर वाढले तरी अनेकदा सरकारी तेल कंपनी काही काळ ग्राहकांचे रक्षण करण्यासाठी दर स्थिर ठेवतात, त्यामुळे होणारा प्रचंड तोटा भरून काढण्यासाठी नंतर एकदम दरवाढ करावी लागते.

पेट्रोल डिझेल कंपन्यांना ७७ हजार कोटींचा नफा झाला तरी पेट्रोल डिझेल चौथ्यांदा महाग झाल्याने महागाई वाढणार आणि त्याची झळ सर्वसामान्य लोकांना बसणार हे मात्र निश्चित!

मसापचा १२१ वा वर्धापन दिन थाटात संपन्न

प्रतिभा रानडे यांना मसाप जीवनगौरव पुरस्कार, सर्व साहित्यप्रकार मिळून ६० पेशा जास्त पुरस्कार वितरण

ज्योतिर्मय साहित्य

पुणे (संजय व्यापारी): येथील बालगंधर्व रंगमंदिरात महाराष्ट्र साहित्य परिषदेचा १२१ वा वर्धापन दिन सोहळा थाटात संपन्न झाला. जेष्ठ शास्त्रीय गायक पंडित सत्यशिलजी देशपांडे, चाणक्य मंडळचे सर्वेसर्वा अविनाश धर्माधिकारी, मराठी चित्रपट अभिनेता हृषीकेश जोशी, अभिनेता मंगेश जोशी, योगेश सोमण, स्वाती महाळीक, प्रदिप निफाडकर यांच्या उपस्थितीत संपन्न झाला.

यावेळी मसाप जीवनगौरव पुरस्कार प्रसिद्ध लेखिका प्रतिभा रानडे यांना देण्यात आला, त्यांची २०हून अधिक पुस्तके प्रकाशित झाली आहेत. त्यांत कादंबऱ्या, समाजशास्त्रीय लेखन, चरित्रे आदींचा समावेश आहे.

मसाप जीवनगौरव पुरस्कार – प्रतिभा रानडे, डॉ श्रीकृष्ण काकडे यांना डॉ भीमराव कुलकर्णी पुरस्कार, उत्कृष्ट शाखा – मसाप शाखा गुहागर दिनेश

देशमुख, अश्विनी चव्हाण यांना उत्कृष्ट मसाप कार्यकर्ता पुरस्कार मिळाला. तसेच, वैशिष्टपूर्ण शाखा पुरस्कार – सोलापूर शाखा, मसाप स्नेहबंध पुरस्कार – अशोक सुलाखे,

उत्कृष्ट वार्षिक ग्रंथ पुरस्कार डॉ पृथ्वीराज तौर, स्वाती काटे, इतर विविध साहित्य प्रकारात पुरस्कार मिळालेले साहित्यिक – राजेंद्र खेर, अशोक कोतवाल, प्रवीण दवणे, संतोष पद्माकर पवार, अनंत हर्डीकर,

श्रीनिवास भणगे, शेखर ढवळीकर, राहुल पवार, सुरेश सावंत, मीना वैशंपायन, दिलीप कुलकर्णी, शुचिता नांदापूरकार, मृणालिनी चितळे, सुरेश बांधीले, नीलम माणगावे, आनंद देशमुख, शुभंकर कुलकर्णी, शर्मिला फडके, वझलवार, सुनिल देशपांडे, डॉ सतीश बडवे, राजीव नंदकर, संतोष शिंदे, डॉ अरुण गद्रे, किशोर रिटे, कल्पना दुधाळ, वसुधा सहस्त्रबुडे, आप्पासाहेब खोत, विक्रम भागवत,

संतोष नागो शिंदे, डॉ कल्याणी हर्डीकर, अभिषेक धनगर, संगीता अरबुडे, उपेंद्र कुलकर्णी, रमेश रावळकर, डॉ प्रकाश जाधव, चंद्रशेखर फणसाळकर, राजीव जोशी, श्याम जोशी, गोपाळ जोशी, रघुनंदन गोखले, निरंजन मेढेकर, राजेंद्र भट, डॉ अस्मिता हवालदार, मानसी मांदरेकर, संजीव शिवाजी कांबळे. अभिनेता महेश जोशीच्या कार्यक्रमाने या सोहळ्याची सांगता झाली.

उद्यापन

ज्योतिर्मय साहित्य

“आई, मला जरा भीती वाटतेय गं” कृष्णा दबक्या आवाजात म्हणाला. म्हटलं, “थोडं स्वाभाविक आहे भीती वाटणं; पण भीतीमुळे आत्मविश्वास गमावून बसशील. तेव्हा घाबरू नकोस. फक्त पाच मिनिटं देवापुढे बस डोळे मिटून,” मी सहजच बोलून गेले. मी सांगितल्याप्रमाणे तो देवापुढे हात जोडून बसलाही; पण काही क्षणातच माझ्याजवळ येऊन म्हणाला, “आई, पाच मिनिटं खूप होतात गं. इतका वेळ डोळे मिटून बसणं जरा अवघडच आहे.”

खरंतर ही त्याची प्रतिक्रिया नव्हती. स्क्रीनवर स्क्रोलिंग करण्याची सवय जडलेल्या जेन झी पिढीची ती प्रतिक्रिया होती. अगदी अलीकडे आमच्या दोघांत झालेला हा संवाद, “डोळे मिटून बस,” असं सांगणं किती सोपंय ना? पण प्रत्यक्ष करणं किती कठीण आहे, हे त्या जेन-झीलाच ठाऊक! “मन स्थिर ठेव” हे शिकवणं आणि शिकणं दोन्ही कठीणच. अगदीच अशक्य नाही हे जरी मान्य केलं तरी फक्त कृष्णाच नव्हे तर एकूणच या पिढीला सतावणारा हा प्रमुख प्रश्न आहे, याकडे डोळेझाक करून चालणार नाही. फक्त मुलं नव्हे तर पालकांपुढंच आव्हान आहे हे!

मुलांना एखाद्या गोष्टीवर एकाग्रता साधणं मुश्किल होत चाललंय. हातात सतत मोबाईल फोन, सोशल मीडियाचा वापर, त्यावर व्हायरल होणारे तीस सेकंदांचे व्हिडिओज् फॉरवर्ड करत बघणारी ही मुलं. समाजमाध्यमांचा प्रचंड प्रभाव त्यांचाच आहे. शिवाय पूर्वी आपल्यासमोर ‘आदर्श’ होते; आता या मुलांसमोर ‘आयकॉन्स’ आहेत आणि या आयकॉन्स-आयडॉल्सच्या गर्दीतून आपल्याला आदर्श शोधायचेत. ते आपल्यालाच करावं लागणार आहे, कारण एकाग्रता हीच यशाची गुरुकिल्ली आहे, हे आपण अनुभवानं जाणतो. मुलांचा करिअरवर फोकस असणं आवश्यक आहे, हे आपल्याला कळतंय; पण वळत नाहीये. अशा वेळी एक गोष्ट विसरता कामा नये. ती म्हणजे, यासाठी एक प्रदीर्घ संस्कृती आपल्या पाठीशी उभी आहे. या संस्कृतीनं परक्या गोष्टी फार दिवस

जवळ ठेवलेला नाहीयेत. अर्थातच परकं ते सगळंच वाईट असं म्हणण्याची चूक मी करणार नाही; फक्त या गोष्टीशी जुळवून घेण्यासाठी आपल्या मुलांना खूप कमी वेळ मिळालाय, हे आपण सर्वप्रथम स्वीकारायला हवं. आपण वेगळ्या वातावरणात घडलो आहोत आणि मूळ मानसिकतेवर ‘संकर’ होऊन ही ‘संकरित मानसिकता’ आकार घेतये. संस्कृतींचा मिलाफ व्हायलाच हवा; पण तो संकर असता कामा नये. हा मिलाफ कसा होईल याकडे जबाबदार नागरिक म्हणून आपण लक्ष द्यायला हवं.

अलीकडचे चित्रपट जरी पाहिले तरी एक सीन काही सेकंदासाठी सुद्धा स्थिर नसतो. सतत फ्रेम बदलत राहतात. त्यामुळं या मुलांना कुठल्याही गोष्टीवर एकाग्र होणं शक्य होत नाही.

नेमकं तेच त्यांना कठीण जातंय. पण अशा परिस्थितीमध्ये आपल्या भवितव्यावर त्यांना एकाग्र करायला लावणं हे आपल्यापुढंच आव्हान आहे. आपण डोळसपणे या सगळ्या गोष्टी करायला हव्यात. आपल्या मुलाला पाच मिनिटं डोळे मिटून बसणं शक्य होत नाही, या गोष्टीचा आणि त्यामागील कारणांचा मी कधी विचारच केला नव्हता. पण आता यावर उपाय शोधायलाच हवा. मला तरी अजून तो सापडलेला नाही; पण मी तो शोधत राहणार, कारण ते माझं कर्तव्य आहे.

जेनेक्स, जेन-झी अशा पिढ्या बदलत चालल्यात. अल्फा पिढी उगवतीला आहे. पिढ्यांना नावं असतात, हे आपल्याला माहीतसुद्धा

नव्हतं. आपल्या दृष्टीने पिढी म्हणजे आजी-आजोबा, त्यांची मुलं आणि नातवंडं एवढंच! नव्या पिढ्या स्वतःचं नाव घेऊन येतायत, तशीच आव्हानांही कपाळावर कोरून आणतायत. तंत्रज्ञानाच्या बदलाचा वेग आपल्या पिढीला असह्य होत असला तरी उगवत्या पिढीला त्यावर स्वार व्हायचंय आणि तंत्रमंत्रांच्या जगात ‘माणूस’ म्हणून जगायचंय. जगण्याची शैली वर्षांभर बदलत चाललीये. मूल्यव्यवस्था आणि सांस्कृतिक गरजाही बदलतायत. त्या बाहेरून आलेल्या असल्या तरी आपल्याला फक्त ‘चिकटलेल्या’ आहेत. आतून आपला पिंड भारतीयच आहे. तोच आपल्याला साफसफूफ करून घडवायचा आहे आणि त्यांना फोकस करायला लावायचं आहे त्यांच्या ध्येयार.

आपली चर्चा इथेच संपतेय; पण आव्हानं मात्र संपलेली नाहीत. उलट ती वाढलीयेत. वयाबरोबरच जिज्ञासेच स्वरूप बदललंलं असेल; पण जिज्ञासा संपलेली नाही आणि ती संपू द्यायचीही नाहीये. प्रश्न पडले पाहिजेत, त्यांची उत्तरं आपण दिली पाहिजेत किंवा ती शोधण्याची ताकद त्यांना दिली पाहिजे. कारण सगळी प्रांती या प्रश्नांमध्येच दडलेली आहे. प्रश्न पडतात म्हणूनच शोध लागतात, वाचन-लेखन होतं, अभ्यास होतो. प्रश्न हाच प्रांतीचा पाया. म्हणूनच मुलांचे प्रश्न, त्यांची

पण खरं सांगायचं तर, असे कृष्णा-वैष्णवी फक्त माझ्या घरात नाहीत. ते प्रत्येक घरात आहेत.

प्रत्येक घरात एक कृष्णा आहे, जो “असं का?” विचारतोय. आणि प्रत्येक घरात एक आई आहे, जी त्या “का”ला उत्तर शोधत राहते. एखादा उपक्रम संपतो, तेव्हा त्याची सांगता होते. पण एखादं व्रत संपतो, तेव्हा त्याचं उद्यापन होतं. ही लेखमाला म्हणजे फक्त एकामागून एक लिहिलेले प्रसंग नाहीत, तर ती एका व्रताची कहाणी होती. मुलांच्या जिज्ञासेला समजून घेण्याच्या, तिला खतपाणी घालण्याच्या व्रताची कहाणी. आज या लेखमालेचं उद्यापन करताना मनात एकच भावना आहे “जी सांगता नाही” कारण जिज्ञासा कधीच संपत नाही. ती प्रत्येक प्रश्नात जिवंत असते, प्रत्येक “का”मध्ये उमलत राहते आणि जिथे जिज्ञासा जिवंत असतो, तिथेच खरं शिक्षण सुरू होतं. असे प्रश्न मुलांनी विचारले नाहीत किंवा मुलांच्या प्रश्नांना संपलेली नाही आणि ती संपू द्यायचीही नाहीये. प्रश्न पडले पाहिजेत, त्यांची उत्तरं आपण दिली पाहिजेत किंवा ती शोधण्याची ताकद त्यांना दिली पाहिजे. कारण सगळी प्रांती या प्रश्नांमध्येच दडलेली आहे. प्रश्न पडतात म्हणूनच शोध लागतात, वाचन-लेखन होतं, अभ्यास होतो. प्रश्न हाच प्रांतीचा पाया. म्हणूनच मुलांचे प्रश्न, त्यांची

आमच्या वेळी “गप्य बसा” संस्कृती होती असं पु. लं.नी म्हटलंय. या एकाच वाक्यात गहन अर्थ दडलेला आहे. तो शोधूया. प्रश्न विचारण्यापेक्षा गप्य बसणं शिकवलं गेलं, तर विचार करण्याची सवयच कमी होत जाते. जिथे “का?” विचारायची मोकळीक नसते, तिथे जिज्ञासा मरते आणि जिथे जिज्ञासा मरतो, तिथे विचारही थांबतो. म्हणूनच गरज आहे ती मुलांना खोलतं ठेवण्याची. त्यांचे प्रश्न ऐकण्याची आणि त्यांच्या “असं का?” चा आदर करण्याची.

निरागस मुलांमध्ये देवत्व असतंच. पण फक्त केसात मोरपीस खोवून फोटो काढण्यापुरतं ते मर्यादित न ठेवता त्यांच्यातला ‘कृष्ण’ शोधूया. निरागस प्रश्नांपासून सुरू होणाऱ्या त्यांच्या जीवननैकेच्या प्रवासाला यशाचा देदीप्यमान पल्लवीत गवसेल, तेच आपल्या व्रताचं उद्यापन!

सौ. सविता कारंजकर, सातारा

चांगले संस्कार

अस्वस्थता, त्यांची चंचलता ही दाबून टाकण्याची नाही, तर समजून घेण्याची गोष्ट आहे. “असं का?” या लेखमालेतून माझ्या घरात घडलेल्या अशा अनेक प्रसंगांना, माझ्या मुलांच्या – कृष्णा-वैष्णवीच्या प्रश्नांना शब्दरूप देण्याचा प्रयत्न मी केला. त्यांच्या प्रश्नांमधून मला दिसलेले अर्थ मांडले.

जात्यावरच्या
ओव्या.....

काय सांगू महती
आंबराई नंबरात
आम रसाचे रांजण
थंडगार अंगणात ||६६१||

काय सांगू महती
घरी गायी चार खंडी
दहादुधाचे माठ
ओसरीत उतरंडी ||६६२||

©® सौ. मनोरमा बोराडे
छत्रपती संभाजी नगर
मो. 70207 33758

मनोपनिषद अर्थात मनाचे
श्लोक-भाग ३४

ज्योतिर्मय साहित्य

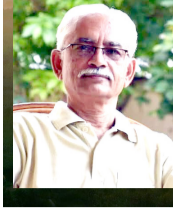
आपण परमेश्वराची भक्ती करायला सुरुवात केली की आपली अशी अपेक्षा असते की त्याने आपल्यावर कृपा करावी. आपल्या संकटात धावून यावे. परंतु जेव्हा आपल्याला तसे होताना दिसत नाही तेव्हा आपला त्याच्यावरील विश्वास डळमळीत होताना दिसू लागतो. परंतु ही परमेश्वराने पाहिलेली आपली परीक्षा असते असे म्हणावे लागेल.

जो भगवंत आनंदनिधान आहे, कल्पतरू आहे अशा भगवंताकडे भक्ती, मुक्ती आणि मोक्ष मागण्या ऐवजी त्याच्याकडून आपण पैसा, व्यवहारातील यश, सुखाचा प्रपंच यासारख्या शुल्लक गोष्टींची अपेक्षा करत असतो. व्यवहारातील यश, पैसा, सुखसमृद्धी या गोष्टींनाच सामान्य माणसे परमेश्वराची आपल्यावर कृपा आहे असे समजतात. परंतु सदाचार आणि सद्बुद्धी ज्याच्याकडे आहे त्याच्यावर परमेश्वराची कृपा आहे असे समजावे.

भगवंताने गीतेमध्ये म्हटले आहे की "योगक्षेमं वहम्याहं. " भगवंत आपला भार घेतो. त्याला आपली काळजी आहे. या त्याच्या वचनाचा अर्थ आपण असा घेता कामा नये की आपण आपले जे कर्तव्य आहे ते सोडून केवळ त्याच्यावर भार टाकून निवांत बसावे. अर्जुनाला आपल्या कर्तव्याची जाणीव करून देण्यासाठीच

उगवतीचे रंग

विश्वास देशपांडे
चाळीसगाव
मो. ९४०३७४९३९२

तर त्याने गीता सांगितली. आपल्या पूर्ण क्षमतेने आपले कर्तव्य करावे, स्वधर्म पार पाडावा. परंतु असे करताना त्याचे विस्मरण होऊ देऊ नये. संत जनाबाई म्हणतात

दळीता कांडीता तुज

गाईन अनंता ।

न विसंबे क्षणभरी । तुझे

नाम गा मुरारी

असेच आपणही आपले

कर्तव्य करत असताना त्याच्या

नामात मग राहावे.

स्वसंवाद : १) मी

भगवंताची भक्ती करतो तेव्हा

माझ्या मनात काय असते

निरपेक्ष प्रेम की एखादी अपेक्षा

? २) परमेश्वराप्रती असलेली

माझी भक्ती खरोखर निरपेक्ष

असून ती "लाच" तर नाही

ना ? ३) संकटात भगवंताची

कृपा दिसली नाही तेव्हा माझी

श्रद्धा डळमळीत होते का ?

४) "योगक्षेमं वहाम्यहं"

हे वचन मला माहीत आहे परंतु माझे कर्तव्य करताना मी खरोखर

त्याच्यावर भार सोपवतो का की प्रपंचाची काळजी मीच वाहत

राहतो ? (क्रमशः)

ॐ नमो भद्रा हनुमते नमः
ॐ नमो भद्रा हनुमते नमः
ॐ नमो भद्रा हनुमते नमः

॥ संजय उवाच... ॥

@संजय काव्या पुणे 7743918559

चिंता

आपला अविश्वास आपल्या
चिंतेचे प्रमुख कारण असते
म्हणून विश्वासावर ठाम रहा मग
कधीच चिंता भेडसावणार नाही.
चिंता आपल्या अनुभवाची
परीक्षा असते तिला थारा देऊ
नका. ऑल इज वेल.

श्री ब्रह्मचैतन्य
गोंदवलेकर महाराज

ज्योतिर्मय साहित्य

अखंड रामसेवा ज्याला लाभली । धन्य
धन्य त्याची माउली ॥ स्वार्थरहित रामसेवा ।
याहून दुजा लाभ न जीवा ॥ वाचने भगवंताचे
नाव । कायेने भगवंतसेवा । चिती भगवंताचे
ध्यान । आपण रहावे रामार्पण । याहून अन्य
सेवा । कोणतीही नाही जाण ॥ जे जे दिसते
ते ते नासते । हा बोध घेऊन चिती । सज्जन
लोक जगी वर्तती । तैसे तुम्ही आता वागा

अखंड समाधानाचा मार्ग : नामस्मरण: वृद्धांना उपदेश

जगात ॥ मुलां-बाळांस सांभाळून राहावे ।
प्रपंचात उदास न व्हावे ॥ प्रपंचाची उपाधि ।
आता मनात न आणावी ॥ उपाधिवेगळे
झाला । ऐसे ऐकू घ्यावे मला ॥ उपाधीत
राहिला । परि चिंताला न वास दिला । ऐसे
ठेवा मनी । राम आणावा ध्यानीं । आता
यापतें हित । नाही दुसरे जगांत । हा माझा
बोल । न मानावा फोल ॥ आता रामा तुझा
झालो । कर्तेपणातून मुक्त झालों । ऐसें
आणावे मनांत । शक्य तितके राहावे नामात ।
याहून दुसरे न आणावे मनांत ॥ लौकिकांतील
मानापमान । यांचे सोडावे उदक । ध्यानीं
आणावा रघुनंदन एक ॥ बायको-मुलांबाळांत
राहावे । चित्त रामाकडे ठेवावे । होईल तेवढे
नाम घ्यावे ॥ अंतरी परमात्मा त्यास । ठेवून
साक्ष भावे भजावे रघुनाथास । न सोडावा
मनाचा धीर । मागे आहे रघुवीर ॥

वृद्धपण आलें । शरीर क्षीण झालें । तरी
आपण अभिमान घेऊनच राहिले । त्यास
सोडावे दूर । प्रपंचात वृद्धपणीं न पाहावे ।
मुलांस मार्ग दाखवून सुखी राहावे । औषध
पथ्यपाणी सांभाळावे । पण दुःखी कष्टी कधी
न व्हावे ॥ शरीरसंपत्ति क्षीण झाली । तरी
वृत्ति क्षीण नाही बनली ॥ जोवर देहाची
संगति । तोवर 'मी-माझे' ही वृत्ति ॥ आता

वृत्ति राखावी रामापाशी । दुजी उठू न घावी
त्यापती ॥ आजवर जें घडलें । ते
प्रापंचिक, पारमार्थिक असो भले । तें
रामकृपेने झाले । हे ठेवावे चितीं । आता न
सोडावा रघुपति ॥ वयोमानानें शरीर होतें
क्षीण । वागणें आहे फार जपून ॥ देह
आळशी न ठेवावा हे जरी खरे । तरी त्याची
परिस्थिति ओळखून राहणे हे बरे ॥ आता
आपण झालो शरीराचे अधीन । हे
वयोमानानें दृश्य भासत । तरी भाव ठेवा
रामापाशीं । ज्याला क्षीणता कधीं आली
नाही ॥ चितीं राखावे समाधान । आनंदांन
संसार करावा जाण ॥ समाधानाचें करावे
जतन । ते नसावे कशावर अवलंबून ॥
लाभहानींत न गुंतवता मन । राखता येईल
समाधान ॥ समाधानाला अडवणूक जाण ।
माझा मीच आपण ॥ देहाचे भोग ठेवावे
देहाचे मारथीं । समाधानांत राखावी वृत्ति ॥
सर्व कर्ता राम हा भरवसा ठेवावा ठाम । मग
काळजीचे उरलें नाही काम । हे सर्व जुळलें
म्हणतां राम राम ॥ तरी सर्वांनीं घ्यावे
रामनाम । व्हावे परमात्म्याचे आपण । कृपा
करील रघुवीर ॥
माणणे तुम्हा एकच पाही । नामावाचून
दूर कधीं न राही ॥

ग्रंथराज श्री ज्ञानेश्वरी निर्मितीचे
प्रयोजन कोणते?
पुढे.....

ज्ञानेश्वर माऊली यांनी भगवद्गीता वरील टिका
ग्रंथ भावार्थदीपिका (ज्ञानेश्वरी) लिहून त्या
आज्ञेचे पालन केले. व मी या जगाचे रक्षण केले
हे निःसंदिग्धपणे सांगितले.
*परि साचची गुरुनाथे/ निमित्त करुनी माते/
प्रबंधव्याजे जगाते /रखिले जाणा/*/
१८/१७६५

आता प्रश्न पडतो की ज्ञानेश्वरी जगाचे रक्षण
कसे काय करील? त्यात काय शस्त्रे लपविली
आहेत काय? किंवा ज्ञानेश्वरी या ग्रंथात काय
शस्त्रनिर्मितीचे सूत्रे दिली आहेत काय? मग
ज्ञानेश्वरी ग्रंथ या जगाचे रक्षण कसे काय
करणार?

जेव्हा ज्ञानेश्वर माऊली निःसंदिग्ध पणे
म्हणतात "होय मी हे जग वाचविले आहे" तेव्हा
त्यावर आपण शंका घेऊन उपयोगी नाही. पण
हे जग वाचण्यासाठी काय करावे? ग्रंथाची
पारायण केले म्हणजे जग वाचेल काय? या
प्रश्नाचे उत्तर हुडकताना असे लक्षात येते की
ज्ञानेश्वरी हा ग्रंथ केवळ पारायणा साठी नसून
तो त्यात दिलेले प्रयोग गिरवण्या साठी आहे.
पौराणिक काळात भारत हा सुजलाम सुफलाम
असा देश होता. यास सोने की चिडिया असेही
संबोधल्या जायचे. धन धान्य ऐश्वर्य याची
विपुलता सचोटी प्रामाणिकपणा शौर्य पराक्रम
आणि अध्यात्म याची उत्तम सांगड त्याकाळी
झालेली आपणास दिसते. हे सर्व ऐश्वर्य भारतात
होते पण त्यावेळेस चा भारत हा आजच्या
राजकीय भारताच्या सीमा रेषे एवढाच
संकुचित नव्हता तर तो तीन खंडांनी एकत्रित
म्हणजे आफ्रिका युरोप आणि आशिया या तीन
खंड एकत्रित असलेला प्रचंड मोठा भूभाग
होता. त्यास अजनाभ खंड म्हणत.
क्रमशः.....

आरोग्य संजीवनी

घशातील जंतुसंसर्ग

ज्योतिर्मय साहित्य

उपाययोजना
१) घशाची सूज उतरण्यासाठी
आपल्याला गरम पाणी पिण्याचे व हळद
मिठाच्या पाण्याच्या गुळण्या करा. २)
सुंठ, गवती चहा, ज्येष्ठमध, हळद, पुदिना
यांचा चहा करा लिंबू पिळून घ्या.
३) घशाला झालेले इन्फेक्शन
घालवण्यासाठी पेरूचे पान अत्यंत उपयुक्त
आहे. पेरूच्या पानात आयुर्वेदिक गुणधर्म
आहेत. ते चाऊन अथवा उकळून रस
घ्या. ४) थंडीमध्ये घशाचे इन्फेक्शन होणे
ही अतिशय सामान्य समस्या आहे.
याच्या जोडीला येणारा ताप, सर्दी यामुळे
आपण हैराण होऊन जातो. पण वाफ घेणे
हा यारील सोपा उपाय आहे. घरच्या घरी
गरम पाणी करून त्याची वाफ घेतल्यास
घशाला आराम पडतो. दिवसातून दोन ते
ती वेळा हे केल्यास इन्फेक्शन कमी
व्हायला मदत होते. ५) घसा दुखत
असल्यास काहीतरी गरम पिण्याची इच्छा
होते. अशावेळी गरम काढा प्यायल्यास
त्याचा निश्चित फायदा होतो. काढा मध्ये
तुळस, लवंग, आले घातल्यास घशासाठी
तो जास्त उपयुक्त होतो. असा काढा
दिवसातून २ वेळा घेतला तरी घशाला

आराम मिळतो. ६) दोन मिर्चांची पुड
किंचित हळद, किंचित काथाची पुड
मधात घ्यावी. ७) काथाची फुड गरम
पाण्यात घेतल्यास घसा सुटतो. ८) गरम
पाण्यात एक लिंबू रस घ्यावा ९)
लसणाची पाकळी पिठी साखरेत घालून
खायची. १०) मध व जेष्टीमध पावडर, व
हळद, कोरफडीचा गर आवाजा साठी
एकत्र करून चाटावा. दोन वेळा. ११)
घसा दुखत असल्यास आल्याचा तुकडा
तोंडात ठेऊन चावा. त्यामुळे तुम्हाला
लवकर आराम मिळेल. १२) आल्याचे
चार तुकडे, दोन टोमॅटो, मध यांचा रस
करून घ्या.
१३) पाण्यात कांदा टाकून उकळा व

लवंगामुळे वेदना कमी होतील व मधाने
घशाला आराम मिळेल. (१५) पाण्यात
बडीसोप टाकून ते काही मिनीटे उकळा
त्यानंतर पाणी गाळून घ्या व त्यात मध
टाकून थोड्या थोड्या वेळाने घ्या. १६)
लिंबाचा रस व एक चमचा मध टाकलेले
कोमट पाणी घ्या. १७) पुरेसा आराम
करा. व्यवस्थित आराम केल्यामुळे शरीर
इन्फेक्शनला प्रतिकार करू शकते.

आयुर्वेदिक उपाययोजना
१) खदिरादी वटी एक एक गोळी
खडीसाखरे सोबत. यामुळे घसा सुजणे,
पडजीभ सुजणे, ढास लागणे, घशातील
खवखव, खरखर, कफ न सुटणे, घसा
लाल होणे यात आराम मिळतो २)
एलादी वटी एक एक चार वेळा घेतल्यास
ही लवकर फरक पडतो. ३) पोटातील
अन्नरस घशात येऊन जळजळ आग आग
होत असेल तर. जेवल्यानंतर अर्धा चमचा
अविपत्नीकर चुर्ण थंड पाण्यात घ्या
सोबत. व प्रवाळपंचामृत एक एक गोळी
पाव कप दूधात घ्या. अनेक लोकांना
घशाच्या जळजळीचा त्रास आहे टेस्ट
नॉर्मल येऊन ही कारणे कळत नाही की
घशात का जळजळ होतय त्यानी हे उपाय
केल्यास निश्चितच फरक दिसेलच.

संकलन -
डॉ. प्रमोद ढेरे (निसर्ग उपचार तज्ञ)
पिंपरी-चिंचवड, पुणे.
आरोग्यविषयक व्याख्याते व लेखक
संपर्क - ९२ ७१ ६६९ ६६९

गाळून त्यात कोमट झाल्यावर मध टाकून
ते पाणी थोड्याथोड्या वेळाने घ्या. १४)
मधात काही लवंगा टाका. काही तासांनी
लवंगा काढून त्याचे चाटण खा.

सुख दुःखाचे
तरंग माणसा-माणसाचे

या सुखदुःखासारख्या अनेक जोड्या सर्व एकमेकावर आधारित
असतात. "आज आहे ऊदा नाही आणि ऊदा जे आहे ते परवा
नाही" असे हे चक्र आहे. दुःखाची जाणीव ज्याला असते त्याला
सुखाची किंमत कलत असते जीवनात काही गोष्टी बाह्य सुखासाठी
तर काही आतील सुखासाठी, समाधानासाठी कराव्या लागतात.
निवड निर्णय व निश्चय बदलला तर हे तरंग कमी जास्त होतात.
असा प्रयत्न करा जीवनाचा प्रत्येक क्षण आनंदी बनेल. कारण
जीवन राहिल कि नाही, पण आठवणी नेहमी जीवंत राहतील! शरीर
माल
मता बंगले धनदोलत कमी जास्त होते, निघून जाते. परंतु माणुसकी
चांगुलपणा मरत नाही. तीच सोबत योग्य असते. अंतरी ऊमलणारी
जगण फुलवणारी नाती ही भावनाच्या नाजूक धाग्याने विणलेली
असतात! बाह्य परिस्थिती व पैसा वगैरेचा परिणाम होऊन देता,
एकमेकाना घट्ट धरून ठेवण्यायां मुळासारखी! परस्पर विरोधी
क्रियाही या तरंगातून येतात. कधी हसू, रडू, तर कधी
काहीच नाही! हीच या तरंगाची गंमत व जादू आहे, पण ती
समजण्यावर अवलंबून आहे. सो. नो टेन्शन टेक ईट ईडी. आनंदी
व्हा गूड डे स्वस्थ राहा मस्त राहा सुख दुःखाचे तरंग वाचत राहा.

प्रभातपुष्प
षटकोळी माझी
संध्याराणी जयहिंद कोल्हे (काव्यसंध्या)
कळंब जि. धाराशिव मो. 87885 91371

श्रीकृष्ण

नटखट या श्रीकृष्णाचे
साजिरे, सुंदर रूप
सर्वानाच खरे आवडते
ऐकता सुमधूर सूर
बासरीचे छान पहा
मनाला भुरळ पडते

शोभे मुकूट डोई
त्यावरी मौरपीस छान
कृष्णा हाती बासरी
सुंदर, सौज्वळ रुपाने
प्रेमात त्याच्या पडता
राधा होई बावरी

रमाई साहित्य संमेलन ३० मे रोजी पुणे येथे

ज्ञोतिर्मय साहित्य

पुणे : महामाता रमाई भीमराव आंबेडकर राष्ट्रीय स्मारकाच्या वतीने शनिवार, ३० मे २०२६ रोजी पुणे येथे एकदिवसीय रमाई साहित्य संमेलन आयोजित करण्यात आले आहे. या संमेलनाच्या अध्यक्षपदी विद्रोही कवयित्री, लेखिका, व्याख्याती आणि अभिनेत्री रमणी सोनवणे यांची निवड करण्यात आली आहे. संमेलनाचे मुख्य समन्वयक विठ्ठल गायकवाड यांनी पत्रकार परिषदेत ही माहिती दिली.

महामाता रमाई भीमराव आंबेडकर यांच्या ९१ व्या स्मृतिदिनानिमित्त आणि स्मारकाच्या ८ व्या वर्धापन दिनानिमित्त हे संमेलन आयोजित करण्यात आले आहे. पत्रकार परिषदेला अॅड. नितीन घोडके, अॅड. क्षितिज खरात, संजोग कांबळे, माजी नगरसेविका लताताई राजगुरू आणि श्रीमंत कोतले आदी मान्यवर उपस्थित होते.

संमेलनाची सुस्वात डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर आणि रमाई आंबेडकर यांना पुष्पहार अर्पण करून होईल, असे विठ्ठल गायकवाड यांनी सांगितले. त्यानंतर वाडिया कॉलेज शेजारील रमाई राष्ट्रीय स्मारक येथे सर्वधर्म प्रतिनिधींच्या उपस्थितीत उद्घाटन समारंभ पार पडणार आहे.

सकाळच्या सत्रात मी राजगृहातील रमाई बोलते हा एकपात्री कार्यक्रम सादर केला जाईल. प्रा. रमणी सोनवणे (पुणे) या कार्यक्रमाचे सादरीकरण करणार आहेत. दुपारच्या सत्रात रमाई आणि भीमराव यांच्या लेकरांचे कवी संमेलन आयोजित करण्यात आले आहे, ज्यात लोककवी भगवान धेंडे यांच्यासह इतर कवी सहभागी होतील.

सायंकाळच्या सत्रात संमेलनाध्यक्ष प्रा. रमणी सोनवणे यांचे अध्यक्षीय भाषण, टाव वाचन आणि विविध क्षेत्रातील कर्तृत्ववान व्यक्तींचा गुणगौरव समारंभ होईल. तसेच, आम्ही भारताचे लोक आंबेडकरी सांस्कृतिक चळवळ यांच्या वतीने कविता, गझल आणि गीत गायनाचा सांस्कृतिक कार्यक्रम आयोजित करण्यात आला आहे. स्वरांजली संगीत समूहाकडूनही विशेष गीत-संगीत रजनी सादर केली जाईल.

पहिल्या रमाई साहित्य संमेलनाच्या अध्यक्षपदी निवड झालेल्या प्रा. रमणी सोनवणे या विद्रोही कवयित्री, लेखिका, व्याख्याती, अभिनेत्री आणि माणूसपणाच्या समतावादी चळवळीच्या कार्यकर्त्या आहेत. त्यांचे शिक्षण एम.ए. नेट पॉलिटेक्निक सायन्स असून, त्या सध्या मॉडर्न कॉलेज ऑफ आर्ट्स, सायन्स अँड कॉमर्स येथे कार्यरत आहेत.

वयाच्या १६ व्या वर्षापासून त्या चळवळीत अभिनय, लेखन आणि कवितांच्या माध्यमातून मनपरिवर्तन आणि महामाता, महापुरुष यांचे विचार सर्व समाज स्तरांपर्यंत पोहोचवण्याचे काम करत आहेत. सावित्रीबाई फुले, होय मी राजगृहातील रमाई बोलतेय आणि मी तुमची राजमाता जिजाऊ आदी एकपात्री कार्यक्रमांचे त्या सादरीकरण करतात. गोरगरीब मुलांसाठी मोफत शिकवणी तसेच स्पर्धा परीक्षा विद्यार्थ्यांना मराठी, राज्यशास्त्र, आंतरराष्ट्रीय राजकारण आणि समाजशास्त्र या विषयांचे मार्गदर्शनही त्या करतात, असे गायकवाड यांनी नमूद केले.

धनगर एसटी आरक्षण - भिजत घोंगड कधी सुटणार ?

ज्ञोतिर्मय साहित्य

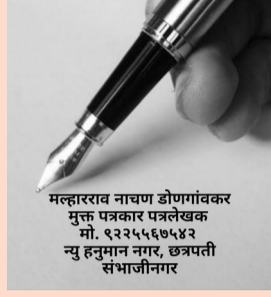
इ.स.१९५० लाच घटनानुसार मागासवर्गीय आयोगाची स्थापना होऊन बहुजन सर्व मागास वर्गास आरक्षण हे महामानव बाबासाहेब आंबेडकरांनी लागू केले. यास जवळ-जवळ ७५ वर्षे होत आले पण धनगर समाज एसटी आरक्षणापासून वंचित आहे. त्याला न्याय कधी मिळणार हे कुणालाच माहित नाही. नुसती मोठ-मोठी भाषणे वाजवित आरवासाने, पण प्रत्यक्षात राजकीय पक्ष नेते द्यायला तयार नाही. भारतीय समाजातील मागास जाती-जमाती व समुहांना समाजाच्या मुख्य

प्रवाहात आणावे या उद्देशाने घटना लिहितांना घटनाकार डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी धटनेच्या ३४२ कलमान्वये शेडयुल क्र. २ मध्ये ३६ व्या अनुक्रमांकावर ओरान धनगड याचा आदिवासी जमातीमध्ये समावेश केलेला आहे. १ मे १९६० रोजी महाराष्ट्राची स्थापना होऊन तयार करण्यात आलेल्या अनुसूचित जमातीच्या यादीत राज्य सरकारच्या यादीत २७ व्या घटनाक्रमांकावर धनगड असा उल्लेख आहे. १९७६ मध्ये महाराष्ट्र राज्यात प्रकाशित करण्यात आलेल्या यादीत धनगर, ओरान, धनगड हे एकच अशी नोंद आहे.

१९ मार्च २००९ च्या राजपत्रान्वये मुंबई कोर्ट फि अधिनियम १९५९ अंतर्गत अनुसूचित जमातींना ३१ मार्च २००५ पर्यंत कोर्ट फि मधून सुट देत असल्याचा आदेशही काढण्यात आला होता.

त्यात पुढ क्र. ३२९ भाग ४-ब अनुसूचित परिशिष्ट भाग क्र. ९ मध्ये ३६ क्रमांकावर ओरान धनगर असा उल्लेख करून सदर सवलत या जमातींना लागू असल्याचे म्हटले गेले. उपरोक्त आशयाचे परिपत्रक राज्य शासनाने १२ जुलै १९९७ ला काढलेही होते. राज्य सरकारने २८ जुन १९६६ व १९७९ मध्ये धनगड आणि धनगर ही जमात एकच असल्याने धनगरांना अदिवासी जमातीच्या सवलती लागू करण्याची शिफारस केंद्र सरकारकडे केली होती. पण कुठे माशी शिकली कोण जाणे ?

जसे पेशवाईचा काळात ध का मा झाला तर शब्द शृंखलेचा फटका धनगर समाजाला बसत नाही ना ? म्हणतात की, पेशवाई मध्ये राधोबा पेशवे यांनी लिहिलेल्या पत्रात त्यांच्या पत्नी आनंदीबाई यांनी ध का मा केल्याने बिचाऱ्या नारायणराव पेशवे यांना जीव गमावा लागला हे सर्वांना ठाऊक आहे. यानुसार केंद्र सरकारच्या काही शेडयुल नियमावलीत धनगर ऐवजी धनगड असा उल्लेख अर्थाचा र का ड झाला. या एक चुकीमुळे धनगर समाजाला गेल्या ७० वर्षांपासून अन्यायाच्या खाईत ढकलल्या गेले तर नाही. शेवटी हे भिजत घोंगड कधी सुटणार ?

महाराष्ट्र नरपंच डीपणगांवकर मुक्त पत्रकार पत्रलेखक मो. ९२२५६७५४२ नु हनुमान नगर, छत्रपती संभाजीनगर

६१ नव दांपत्य व त्यांचे आई वडील यांना कुलस्वामिनी प्रतिष्ठानतर्फे अधिक मास निमित्त धोंड वाण

ज्ञोतिर्मय साहित्य

छत्रपती संभाजीनगर : कुलस्वामिनी प्रतिष्ठानने कुलस्वामिनी मंगल कार्यालयात लग्न झालेल्या नवरदेव नवरी व त्यांचे आई वडील यांना दिले अधिक मास निमित्त सामुहिक धोंडा जेवण !! कुलस्वामिनी प्रतिष्ठान तर्फे नेहमीच संस्कृती, परंपरा जपणेसाठी सामुहिक सण, उपक्रम हाथी घेतले जातात. सामुहिक तुळशी पुजन, वसु बारस पुजन, गुढी पाडवा, रंगपंचमी लक्ष्मी पुजन, नवरात्र उत्सव इत्यादी गेली पंधरा वर्षांपासून वर्षभर नेहमी नाविन्य पुर्ण व इको फ्रेंडली साजरी करून लोकोपयोगी संदेश दिल्या जातो. अधिक मास हा दर तीन वर्षांनी येतो; प्रथा व परंपरा नुसार या मासामध्ये जावई-मुलगी किंवा पुरोहित याना दीप दान करून आहेर केल्या जातो.

प्रतिष्ठानने या वर्षी सामुहिक धोंडा जेवण देऊन नव्याने प्रथा सुरू केली आहे. कुलस्वामिनी मंगल कार्यालय येथे लग्न झाले, असे तब्बल ६१ नव दांपत्य व त्यांचे आई वडील याना अधिक मास निमित्त धोंडा जेवण देण्यात आले.

सर्वांना पारंपरिक पद्धतीने दीप पुजन करून, टॉब्ले, टोपी व ब्लाउज पिस सह आहेर जोड्यांना पुजन करून देण्यात आले. पारंपारिक पुरण पोळी आणि पुरण धोंडाचे स्वादिष्ट जेवण देण्यात आले.

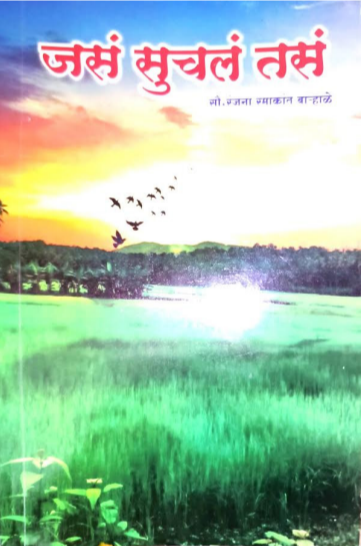
या प्रसंगी प्रतिष्ठानचे विलास कोरडे यांनी सर्वांना शुभेच्छा दिल्या. या प्रसंगी या स्तुत्य उपक्रमाचे सर्व उपस्थित जोड्यांनी कौतुक करून संस्कृती, परंपरा जपवणूक करून या नाविन्यपूर्ण उपक्रम बाबत कुलस्वामिनी परिवारांचे अभिनंदन केले. अतिशय उत्साह वर्धक हा उपक्रम आनंदात पार पडला. या प्रसंगी नगरसेवक सौ माया व किरण कुलकर्णी, सौ मीना व नितीन खरात, सौ रमा व गणेश नावंदर, सौ चंदा व नंदू औटी, विजया व वसंत अपरंपर, सौ मेधा व डॉ. कुलकर्णी इत्यादी मान्यवर उपस्थित होते. विशेष हे की आरती व शंतनु नाईक हे पुणे येथून पुर्ण कुटुंबासह आले होते. काही दांपत्य घैठण, सांगली, मानवत, सेलू या गावावरून आली होती. शेवटी आभार सौ अलका व अविराज कोरडे यांनी मानले.

विविधरंगी साहित्याची मेजवानी : जसं सुचलं तसं

ज्ञोतिर्मय साहित्य

प्रथितयश लेखिका आणि कवयित्री रंजना बा-न्हाळे यांचे नुकतेच प्रकाशित झालेले पुस्तक "जसं सुचलं तसं" हाती आले. या पुस्तकाचे वैशिष्ट्य म्हणजे आठवणी, व्यक्तीचित्रे, कथा आणि कविता अशी चार प्रकारची साहित्यपुष्पे एकत्र गुंफून तयार केलेला हा गुच्छच आहे असे म्हणता येईल.

१९ आठवणी, १० व्यक्तीचित्रे, ९ कथा आणि १६ कवितांचा या पुस्तकात समावेश करण्यात आलेला आहे. लेखिकेने आपल्या मनोगतात म्हटल्याप्रमाणे आईमुळे वाचनाची सवय लागली. वाचनात हळूहळू गोडी निर्माण होऊ लागली. शाळेत, कॉलेजमध्ये शिकत असतांना निबंध स्पर्धेत बक्षिसे मिळवली, तेव्हा खऱ्या अर्थाने लेखनाशी संबंध आला. मात्र आपण काहीतरी लिहावे ही अधून मधून येणारी उर्मी तितक्यापुरती राहत असे. पुढे संसारातील जबाबदाऱ्या पार

पडल्यानंतर जसजसा वेळ मिळू लागला, तसतशी लिखाणाला गती येत गेली. आकाशवाणीसाठी काम करतांना मुद्देसुद्द लिखाणाची सवय लागली. बँक अधिकारी असलेले लेखिकेचे पती रमण रमाकांत यांनी लिहिण्यासाठी प्रोत्साहन दिल्याचा लेखिकेने आपल्या

मनोगतात आवर्जून उल्लेख केलेला आहे.

या पुस्तकातील "आठवणी" या विभागात लेखिकेच्या लहानपणापासूनच्या विविध आठवणी अत्यंत ओघवत्या भाषेमध्ये नमूद करण्यात आलेल्या आहेत. त्यात विशेषकरून बालपणीच्या सुखद आठवणी, सुटीतली धमाल, नाताळच्या आठवणी, प्रवासातल्या गमतीजमती, ज्ञानेश्वर माऊलींच्या वारीतील अनुभव वाचतांना वाचक त्यात रमून जातो.

"व्यक्तीचित्रे" या विभागात अम्मा, बयो मावशी, यशोदा अशा अनेक व्यक्तींची व्यक्तीचित्रे सुंदर शब्दांमध्ये रेखाटली आहेत. लिखाणातली सहजता हे लेखिकेचे वैशिष्ट्य आहे. कथा विभागातील अन्नपूर्णा या कथेत कुठल्याही कामाची लाज न बाळगता कष्ट केले तर

आयुष्यात कधीच कशाची कमी पडत नाही" हे सूत्र छान पद्धतीने रंगवले आहे. दैवगती, भिडस्त, देव, पुनर्जन्म आणि इतर कथासुद्धा विविध अनुभवांनी नटलेल्या आहेत.

कथालेखन प्रभावी होण्यासाठी काही महत्त्वाच्या गोष्टी लक्षात घेणे आवश्यक असते. जसे की, विषयाची निवड, कथानक, पात्रनिर्मिती, संवाद, भाषा शैली, भावनिक परिणाम, उत्कंठा आणि संघर्ष इत्यादी. कारण कथा ही फक्त घटनांची मांडणी नसून वाचकांच्या मनाला स्पर्श करणारी एक अनुभवयात्रा असते. "जसं सुचलं

उद्भव भयवाळ
१९, शांतीनाथ हाऊसिंग सोसायटी
गादिवा विहार रोड, शहापूरवाडी
छत्रपती संभाजीनगर मो.
८८८८२२५४८८

तसं" या पुस्तकातील या कथा वरील

सर्व निकष पूर्ण करणाऱ्या आहेत. कविता विभागातील कविता सुटसुटीत असून बहुतेक कविता लयबद्ध आहेत. आईची गोधडी, गृहिणी पाऊसलाटा, निसर्ग, मायेची ओढ या आणि इतर सर्वच कविता भावनांची अभिव्यक्ती, लय आणि ताल, यमक आणि प्रतिमा या सर्वच बाबतीत एकापेक्षा एक सरस आहेत. एकूणच, "जसं सुचलं तसं" हे पुस्तक वाचकाला विविधरंगी साहित्याची मेजवानी देणारे ठरेल यात शंका नाही.

रंजना बा-न्हाळे मॅडम यांना पुढील लेखन प्रवासासाठी शुभेच्छा देतो आणि थांबतो.

-पुस्तक परिचय - जसं सुचलं तसं
लेखिका सौ. रंजना रमाकांत बा-न्हाळे
प्रकाशक - रमाकांत गणपतराव बा-न्हाळे, कळवा जि. ठाणे
पृष्ठे १३६, स्वागत मूल्य २००

रुपये

सांगता येत नाही आणि सहनही होत नाही.....

तुमचे प्रॉब्लेम लपवून ठेवू नका त्यासाठी तज्ज्ञ डॉक्टरांचे मार्गदर्शन घ्या फोनवर आणि घरीबसून औषधी मिळवा.
■ ऑनलाईन औषधोपचार : आता सर्वकाही झाले आहे ऑनलाईन मग आजारपणात पण घरबसल्या औषधोपचार घ्या, कुठेही जाण्याची गरज नाही, वेळ व पैसा वाचवा 100 % खात्रीशीर झालाज,

गुप्तरोग, शारीरिक थकवा, बऱ्याच गोष्टी कोणालाही सांगण्यास लाज वाटते अशा वेळेस फक्त फोनवर तुम्ही तुमचा आजार सांगू शकता व त्यावर आयुर्वेदिक पद्धतीने हमाखास उपाय केला जाईल. पोस्टाने औषध पाठविल्या जातील, प्रसिद्ध आयुर्वेदाचार्य डॉ. शंख ए एच, 37 वर्षाचा अनुभव, 200 पैक्षा अधिक पुस्तकार प्राप्त, 2 लाखांपेक्षा अधिक विविध लॅंगिक समस्यग्रस्त रुग्णांवर यशस्वी उपचार, आतापर्यंत ५ ऑनररी डॉक्टरांच्या पदव्या देऊन विविध संस्थांनी त्यांना सन्मानित केलेले आहे. त्यांच्या या कार्याची नोंद लंडन बुक ऑफ वर्ल्ड रेकॉर्ड, ऑयॉसिक बुक ऑफ वर्ल्ड रेकॉर्ड, एशियन बुक ऑफ वर्ल्ड रेकॉर्ड, हुज-हू-इन एशिया रेकॉर्ड्स मध्ये विक्रमी नोंद झालेली आहे. सेक्स विषयक कोणताही प्रॉब्लेम असो फक्त एकदा फोन करा व मार्गदर्शन घ्या. व तुमचे प्रश्न सोडवा.

Dr Shaikh A H - 98606 99906

कृतज्ञ मी कृतार्थ मी भगवंत हृदयस्थ आहे

© अपर्णा परांजपे कात्रज पुणे मो.95030 45495

ओळख स्वतः ची! राजहंस

स्वीकारले जगाने वा दुर्लक्षिले जगाने काही ही फरक नाही स्थिरता असो मनाने.... काटे असोत बहुत वा असो पुष्प सुकुमार विजय तो मिळाला व पदरी असेल हार.... मी काय केले, काय मज मिळाले दमता सुखावता पण क्षण परी गळाले.... करणे असेल उचित पण फळ नसे हातात निसटून सर्व काही हात रिक्त रहातात..... समजून मांडले मी हे सोहळे सुखाचे कर्तव्य ते करोनी, आशिश मिळे फुकाचे.... मानोनी भास सत्य चुकले पुनःपुन्हा मी आनंद शोधताना भांबावले पुन्हा मी..... हितगुण कानी पडले करणे कलाकृती ही जगनियंत्याची सुकुमार देणगी ही..... का मग उगाच इच्छा मी तर वेगळीच धुंदी उतरली ती मौज आगळीच.... निमित्तास धाडले मजला त्या प्रेमस्वरूपाने समर्पणात राहू सदैव सुमाने... जगतात येरझार त्याचीच ही परीक्षा दुर्लक्षिले जगाला रंदावल्यात कक्षा... जग खेळविते मजला, तर मी ही तयार असणे माझेच सूर मी. माझेच गीत गुणगुणणे.... हासून नाचणे अन् नाचून हासणे मग प्रेम ममता असे, नसतील द्वेष राग.... बदकांचा धवा असा थकला पळून नसतात भास आता, "राजहंस" पाहे वळून.... "राजहंस" पाहे वळून....

माझेच योग्य आहे हे वाटणे व तेच फक्त खरे आहे हे पटवण्याची तीव्र इच्छा कमी करणे व आपण त्या ताणातून स्वतः ला सोडवणे इतरांना तसेच आपल्याला मुक्त करते हे पटणे म्हणजे स्व वर आघात आहे. पण हे करणे खऱ्या स्व ला समाधानी करते हे मात्र निश्चित! समाधानी, आनंदी, स्वतंत्र होणे हेच तर वाटत होते ना? थोडक्यात सांगायचे तर: लोकांचे विचार त्यांच्या दृष्टिकोनावर अवलंबून असतात, तुमच्या मूल्यांवर नाही. त्यामुळे "त्यांना जसा विचार करायचा आहे, तसा करू द्यावा" हा दृष्टिकोन स्वीकारणे म्हणजेच खऱ्या अर्थाने सुखी आणि तणावमुक्त जगणे होय.

उत्तराखंडमधील एक निसर्गरम्य प्रवास

भाग - 3

विश्र्वास देशपांडे,
चाळीसगाव. 94037 49932

हा चहाचा बाग पाहून आम्ही खाली उतरलो. रस्त्याच्या पलीकडल्या बाजूस काही शॉल फॅक्टरीज आणि त्यांचे आउटलेट्स आहेत. आमच्यातील काही पर्यटकांनी या ठिकाणी खरेदीचा आनंद घेतला. आता आम्हाला आमच्या हॉटेलवर जाऊन जेवण करायचे होते. पण आमच्या बसमध्ये काहीतरी बिघाड झाला होता. बऱ्याच खटपटीनंतर बस सुरू झाली. हॉटेलवर जाऊन आम्ही जेवण घेतले. थोडा वेळ विश्रांती घेतली. संध्याकाळी बरोबर पाच वाजता पुन्हा बसमध्ये बसलो. हॉटेलपासून अनासक्ती आश्रम अगदी जवळ आहे. पाच मिनिटातच आम्ही तिथे पोहोचलो. इथूनच सूर्यास्ताचे दृश्यही छान दिसते. गांधीजींच्या वास्तव्यामुळे हे ठिकाण प्रसिद्धीस आले. त्यामुळे गांधी आश्रम म्हणूनही हे ठिकाण ओळखले जाते. गांधीजी १९२९ मध्ये इथे आले होते. इथले निसर्गसौंदर्य पाहून ते या ठिकाणाच्या प्रेमोत्तव पडले. 'हे भारताचे स्वित्झर्लंड आहे' असे उद्गार त्यांनी काढले.

इथे ते दोन आठवडे राहिले. या ठिकाणी त्यांनी 'अनासक्ती योग' या पुस्तकाचे लेखन केले. त्यांच्या जीवनातील छायाचित्रांचे एक छोटे प्रदर्शन, एक वाचनालय आणि ध्यान केंद्र इथे आहे. आश्रमाचा परिसर अतिशय निसर्गरम्य आहे. विविधरंगी गुलाबांचे ताटे फुललेले आहेत. ते पाहिल्यानंतर मन अगदी प्रसन्न होते. समोर हिमालयाची शिखरे आपल्या दर्शन देत असतातच. आता सूर्यास्ताची वेळ होत आली होती. मावळतीच्या रंगांनी पश्चिम दिशा आरक्त झाली होती. समोरील पर्वतशिखरांवरून सूर्यनारायणाचे दर्शन होत होते. आपले दिवसभराचे कामकाज आटोपून नारायण आता स्वर्गही जाण्यासाठी निघाले होते. लवकरच ते दृष्टीआड होणार होते. उगवतीच्या रंगाएवढेच मावळतीचे रंगही छान होते. मी मनोमन त्या 'मावळत्या दिनकराला' प्रणाम केला. कोसाला निसर्गसौंदर्याने आम्हाला भरभरून आनंद दिला होता. या सगळ्या आठवणी जपतच आम्ही हॉटेलवर परतलो. (क्रमशः)

उपेक्षित उर्मिला त्याग की मूक प्रतिमूर्ति

लेखिका - डॉ. मीना श्रीवास्तव

आगे.....
वह शर्त थी कि, लक्ष्मण के स्थान पर कोई अन्य व्यक्ति चौदह वर्षों तक इस निद्रा को स्वीकार करे। तब लक्ष्मण ने कहा कि, मेरे स्थान पर मेरी पत्नी उर्मिला चौदह वर्षों तक निद्रा में रहेगी। ऐसा कहा जाता है कि, उस समय से लक्ष्मण के वापस आने तक उर्मिला चौदह वर्षों तक लक्ष्मण के लिए निद्रा लेती रही। यह भी एक प्रकार की सजा ही थी, राजमहल के समय सुखों से निद्राधीन उर्मिला अलिप्त थी।

१४ वर्षों तक अखंड जागृत अवस्था में जेष्ठ भ्राता और भाभी की सेवा करने वाला लक्ष्मण, उर्मिला की इसी नींद के कारण अमर हुआ, लेकिन आम जनता समझ बैठी कि उर्मिला राजमहलों के सुख भोग रही है। हम जानते हैं कि, राम रावण युद्ध में लक्ष्मण ने तब तक रहे अपराजित इंद्रजीत का पराभव किया। इंद्रजीत ने एक विचित्र और दुष्कर वरदान पाया था कि,

जो व्यक्ति अपनी आयु में चौदह वर्षों तक सोया नहीं हो, वहीं उसका वध कर सकेगा। निद्रादेवीने लक्ष्मण को दिए हुए इस वरदान के कारण अनायास ही इस शर्त की पूर्ति हुई और लक्ष्मण इंद्रजीत का वध कर सका। इंद्रजीत की मृत्यु के उपरांत उसका शव राम की सेना के कब्जे में था। इंद्रजीत की पत्नी, अर्थात् पतिव्रता सुलोचना उस स्थान पर आई। वहाँ खड़े लक्ष्मण से उसने कहा, 'हे सुमित्रानंदन, आप यह मत समझ लेना कि, आपने अपने शौर्य से इंद्रजीत को मारा है। उन्हें कोई भी मार नहीं सकता था। आपने उन्हें जो मारा है, उसका वास्तविक श्रेय दो पतिव्रता स्त्रियों को जाता है। इसलिए कम से कम आप तो अपनी वीरता पर गर्व मत कीजिये।' सुलोचना के ये सटीक शब्द उर्मिला का त्याग स्पष्ट रूप से दर्शाने के लिए पर्याप्त हैं। अगर वह लक्ष्मण का कहान मानकर वनवास में आ गई होती या उसके स्थान पर चौदह वर्ष निद्रा लेने से मना करती, तो लक्ष्मण इंद्रजीत का वध कदापि नहीं कर पाता। क्रमशः.....

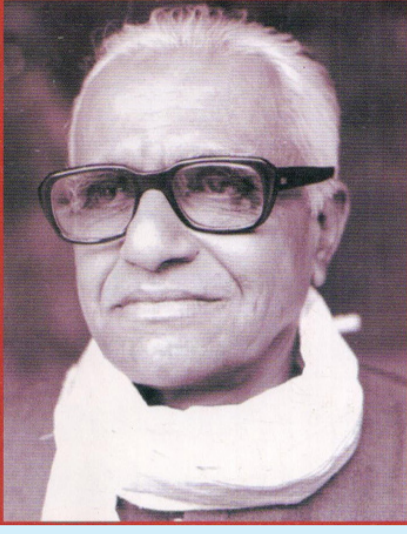
राष्ट्राप्रित कर्मयोगी : हो. वे. शेषाद्री

ज्योतिर्मय साहित्य
आज राष्ट्रीय स्वयंसेवक संघाचे साहित्य सर्व भाषांमध्ये मोठ्या प्रमाणावर उपलब्ध आहे; परंतु या प्रकाशन कार्याच्या सुरुवातीच्या काळात ज्या कार्यकर्त्यांनी मुख्य आणि महत्त्वपूर्ण भूमिका बजावली, त्यामध्ये श्री होंगसंद्र वेंकटरमैया शेषाद्री जी यांचे नाव अग्रस्थानी आहे.

२६ मे १९२६ रोजी बंगलोर (बेंगळूरु) येथे जन्मलेले शेषाद्री जी १९४३ मध्ये संघाचे स्वयंसेवक बनले. १९४६ मध्ये मैसूर विद्यापीठातून रसायनशास्त्र (केमिस्ट्री) विषयात प्रथम श्रेणीत सुवर्णपदकासह त्यांनी एम.एस्सी. पदवी पूर्ण केली. उच्चशिक्षित असूनही त्यांनी आपले संपूर्ण आयुष्य प्रचारक म्हणून राष्ट्रीय स्वयंसेवक संघाच्या कार्यासाठी समर्पित केले.

सुरुवातीच्या काळात त्यांचे कार्यक्षेत्र मंगलोर विभाग, त्यानंतर कर्नाटक प्रांत आणि पुढे संपूर्ण दक्षिण भारत असे राहिले. १९८६ पर्यंत ते दक्षिण भारतातच पूर्णवेळ सक्रिय होते. ते संघाचे ज्येष्ठ प्रचारक श्री यादवराव जोशी यांच्या विचारांनी आणि कार्यपद्धतीने अत्यंत प्रभावित होते. १९८७ ते २००० या प्रदीर्घ काळात त्यांनी संघाचे सरकार्यवाह (महासचिव) म्हणून महत्त्वपूर्ण जबाबदारी सांभाळली. या दायित्वाच्या माध्यमातून त्यांनी संपूर्ण भारतभर तसेच जगातील अनेक देशांमध्ये संघाच्या विस्तारासाठी व्यापक प्रवास केला.

संघटनात्मक कार्याच्या अतोनात व्यस्ततेमध्येही ते दारोज लेखनासाठी आवर्जून वेळ काढत असत. ते दक्षिणेतील विक्रम सामाहिक व उत्थान मासिक, दिल्लीहून प्रसिद्ध होणारे पांचजन्य व ऑर्गनायझर सामाहिक, तसेच लखनऊच्या राष्ट्रधर्म मासिकासाठी सातत्याने लेखन करत असत. त्यांच्या अभ्यासपूर्ण लेखांची वाचक अतिशय उत्सुकतेने वाट पाहत असत. त्यांनी श्री यादवराव जोशी यांच्या मार्गदर्शनाखाली संघ आणि इतर हिंदू साहित्याच्या

प्रकाशनासाठी बंगलोर येथे राष्ट्रोत्थान परिषद स्थापन केली. याशिवाय सेवाकार्याचा विस्तार आणि संस्कृत भाषेचे पुनरुत्थान यासाठीही त्यांनी अथक परिश्रम घेतले.

शेषाद्री जी यांनी स्वतः शंभरहून अधिक लहान-मोठी पुस्तके लिहिली. राष्ट्रीय स्वयंसेवक संघाचे द्वितीय सरसंघचालक श्री गुरुजी (मा. स. गोळवलकर) यांच्या भाषणांचे बंच ऑफ थॉट्स (बंच ऑफ थॉट्स) या नावाने संकलन सर्वप्रथम त्यांनीच केले; ज्याच्या आवृत्त्या आज देखील प्रतिवर्षी प्रकाशित होतात. याव्यतिरिक्त कृतीरूप संघ दर्शन, युगावतार, और देश बँट गया (आणि देश विभागला गेला), नान्यः पन्था, मूल्यांकन, द वे, हिंदूज अग्रॉड डायलेमा, उजाले की ओर (प्रकाशाकडे...) या त्यांच्या अत्यंत महत्त्वाच्या साहित्यकृती आहेत. त्यांच्या अनेक पुस्तकांचे विविध भारतीय भाषांमध्ये अनुवाद झाले आहेत. त्यांच्या तोरबेरूल या कन्नड साहित्याला १९८२ मध्ये कन्नड साहित्य अकादमीचा प्रतिष्ठित पुरस्कार लाभला होता.

शेषाद्री जी यांची भाषणशैली अत्यंत अमोघ आणि अद्भुत होती. ते साध्या, सोप्या आणि रंजक उदाहरणांच्या माध्यमातून आपले विचार श्रोत्यांच्या मनावर सहज बिंबवत असत. १९८४ मध्ये न्यूयॉर्क (अमेरिका) येथील विश्व हिंदू संमेलन आणि ब्रॅडफर्ड (ब्रिटन)

येथील हिंदू संगम यामध्ये त्यांना विशेष अतिथी म्हणून आमंत्रित करण्यात आले होते. तेथील त्यांच्या अभ्यासपूर्ण व्याख्यानांनी परदेशातील नागरिक अत्यंत प्रभावित झाले होते.

अत्यंत कठीण शारीरिक आणि मानसिक श्रमांमुळे त्यांचे शरीर अनेक व्याधींनी ग्रस्त झाले होते. जेव्हा चौथे सरसंघचालक मा. रज्जू भैया यांनी आपल्या खराब प्रकृतीमुळे विश्रांती घेण्याची इच्छा व्यक्त केली, तेव्हा सर्व ज्येष्ठ कार्यकर्त्यांची इच्छा होती की शेषाद्री जी यांनी सरसंघचालक पदाचे सर्वोच्च दायित्व स्वीकारावे; परंतु त्यांनी नम्रपणे नकार दिला. आपले आरोग्य ठीक राहत नसल्याने हे काम एखाद्या तरुण कार्यकर्त्याला दिले जावे, अशी त्यांची भूमिका होती. अखेर सह-सरकार्यवाह मा. के. सी. सुदर्शन जी यांच्याकडे हे दायित्व सोपवण्यात आले. शेषाद्री जी मात्र अत्यंत निरहंकारी भावाने आधी सह-सरकार्यवाह आणि नंतर प्रचारक प्रमुख म्हणून कार्यरत राहिले.

आयुष्याच्या अंतिम दिवसांत ते बंगलोर येथील संघ कार्यालयात वास्तव्यास होते. तिथे एके दिवशी संध्याकाळी शाळेत जात असताना पाय घसरून त्यांच्या पायाचे हाड तुटले. यापूर्वीही एकदा त्यांच्या कमरेचे हाड तुटले होते. या वेळच्या उपचारादरम्यान त्यांच्या शरीरात संसर्ग (इन्फेक्शन) पसरला आणि त्यांचे अवयव हळूहळू निकामी होते गेले.

काही दिवस त्यांना रुग्णालयात ठेवण्यात आले होते. परंतु, जेव्हा त्यांना जाणीव झाली की आता या शरीराकडून संघकार्य होणे शक्य नाही, तेव्हा त्यांनी डॉक्टरांना सर्व जीवनरक्षक प्रणाली (व्हेंटिलेटर व इतर उपकरणे) काढून घेण्यास सांगितले. त्यांच्या अंतिम इच्छेचा मान ठेवून त्यांना पुन्हा संघ कार्यालयात आणण्यात आले. तिथेच १४ ऑगस्ट २००५ च्या सायंकाळी या निष्ठावान कर्मयोग्याने अंतिम श्वास घेतला.

- (विश्व संवाद केंद्र वृत्तसेवा)

“डिजिटल शिक्षणाकडून पुन्हा पुस्तकांकडे”

ज्योतिर्मय साहित्य
भाषा शिक्षणाचा विचार हा विद्यार्थ्यांच्या बौद्धिक, मानसिक, सामाजिक विकासाचा विचार आहे. कोणत्याही माध्यमाच्या शाळेत महाराष्ट्रात मराठी भाषेसाठी आगळेवेगळे प्रयोग आणि संकल्पना या विद्यार्थ्यांच्या बौद्धिक विकासासाठी मूलभूत आवश्यक आहेत. महाराष्ट्रमध्ये परिसराची भाषा मराठी असल्याने तीच सर्वांची मुलभूत मातृभाषा आहे. इंग्रजी भाषा रोजगाराची महत्त्वाची भाषा झाल्याने मातृभाषा मराठी विषयाकडे पर्यायी ठेवलेला विषय म्हणून बघीतले जाते. सातात्यात परंप्रांतीय मजुरांची पाल्य (मुले) विशेषतः मराठी माध्यमाच्या शाळेतच जातात कारण त्यांना इंग्रजी माध्यमाच्या शाळांची असणारी फी आणि डोनेशन देणे अशक्य असते. पण हीच मुले मराठी माध्यमाच्या शाळांमध्ये मराठी विषयांमध्ये चांगले मार्क्स मिळवताना दिसून येतात. परिसराची भाषा मराठी, मित्र-मैत्रीणी-सवंगडी मराठी भाषा बोलणारे त्यामुळे या सर्वांचा लाभ त्यांना होतो. माझ्या लोकमंगल गुप शिक्षण संस्थेच्या एम.आय.डी.सी येथे असलेल्या लोकमंगल प्राथमिक विद्यामंदीर शाळेत पहिली ते चौथी च्या वर्गांमध्ये साधारण पंचवीस मुले ही परंप्रांतातून रोजगारासाठी आलेल्या पालकांची आहेत. जी मुले मराठी भाषा बोलतात, लिहितात, भाषण करतात आणि स्वतःची प्रगती करून घेतात. नुकत्याच जाहीर झालेल्या दहावी परीक्षेच्या निकालात मराठी भाषा ही प्रथम भाषा म्हणून अभ्यासणारे म्हणजेच मराठी माध्यमाच्या शाळेतच शिकणारे ८० हजारापेक्षा जास्त विद्यार्थी मराठी भाषेतच नापास झाल्याची नोंद झाली आहे. यामुळे विशेषतः महाराष्ट्र शासन खडबडून जागे झाले असून उपाययोजना काय करावी यासाठी विचार करीत आहे.

स्वीडन या देशामध्ये प्राथमिक स्तरापासून डिजिटल शिक्षण देण्याची सुरुवात २००९ सालापासून झाली असे अनेक अहवाल सांगतात. २००९ मध्ये शाळांमध्ये पाठ्यपुस्तक आणि वहाऐवजी

टॅबलेट, लॅपटॉप आणि डिजिटल लॉर्निंग टूल्स आणण्याचा मोठा प्रयोग सुरू झाला. पुढच्या काही वर्षात विशेषतः २०१० च्या दशकात ही साधने स्वीडिश शाळांच्या वर्गखोल्यांमध्ये मुख्य प्रवाहात आली आणि २०१५ सालापर्यंत नगरपालिका

श्रीरिष चिटणीस
सातारा ७५८८६५०५९

नियंत्रित शाळांमध्ये टॅब, लॅपटॉप मोठ्या प्रमाणावर सामान्य झाले. नंतर वाचनसमज, एकग्रता आणि मुलभूत शिकण्याच्या कौशल्यांबद्दल चिंता वाढली. विद्यार्थ्यांच्या आरोग्यावरही परिणाम झाला. त्यामुळे स्वीडनने प्राथमिक वर्गांमध्ये स्क्रीनचा वापर कमी करून पुन्हा पुस्तके, लेखन आणि पारंपरिक अध्यापन पध्दतींना प्राधान्य द्यायला सुरुवात केली. स्वीडनमध्ये विद्यार्थ्यांसाठी ‘डिजिटल शिक्षणाकडून पुन्हा पुस्तकांकडे’ असा शैक्षणिक बदल करण्याचे धोरण स्वीकारण्यात आले आहे. लेखन कौशल्य आणि सामाजिक विकासावर परिणाम होत असल्याच्या चिंतेपोटी यावर्षी स्वीडन सरकारने सुमारे

१०४ दशलक्ष युरो म्हणजेच सुमारे १०० कोटी रुपयांच्या आसपासचा निधीची तरतुद करून कागदी पाठ्यपुस्तके आणि वहा पुन्हा शाळांच्या वर्गात आणण्याचा निर्णय घेतला.

स्वीडनने प्राथमिक व माध्यमिक शिक्षणात डिजिटल साधनांवर अतीअवलंब कमी करून पुन्हा मुद्रित पुस्तके, वही, पेन्सिल, पेन आणि पारंपरिक अध्ययनपध्दतींना प्राधान्य देणे सुरू केले आहे. २०२२ ते २०२५ या वर्षांमध्ये टप्प्याटप्प्याने निधी शाळांसाठी पुन्हा छापिल पुस्तक-वहा योजनांकडे दिली गेला. स्वीडनमध्ये काही

काळापासून शैक्षणिक कामगिरीबद्दल चर्चा सुरू होती. विशेषतः वाचन, मुलभूत गणित आणण लक्ष केंद्रीत करण्याच्या क्षमतेबद्दल चिंता व्यक्त केली जात होती. सरकारने त्यामुळे डिजिटल साधने उपयुक्त आहेत पण ती शिक्षणाचा पाया नसावीत अशी भूमिका घेतली. या बदलात फक्त पुस्तके परत आणणे एवढेच नाही, तर शाळेतील शिस्त, वर्गातील शिक्षकांचे लक्ष, मोबाईल फोनवरील मर्यादा आणि वाचनकौशल्य वाढविणे हेही समाविष्ट आहे. २०२६ च्या व्यापक शालेय सुधारणांमध्ये मोबाईल बंदी, नवीन अभ्यासक्रम आणि शिक्षक प्रशिक्षण बळकटीकरण यावरही भर देण्यात आला आहे. (क्रमशः)

काक्रोज जनता पार्टी निर्माणच झाली नसती?

ज्योतिर्मय साहित्य
काक्रोज जनता पार्टी..... तरुणांची पार्टी. जी बेरोजगारीवर मात करण्यासाठी निर्माण झाली. हवं तर ही पार्टी याआधीच कितीतरी वर्षांपूर्वी निर्माण व्हायला हवी होती. परंतु वेळ झाला. परंतु काही का असेना, ती योग्य वेळेस निर्माण झाली. असं म्हणायला काहीही हरकत नाही.

काक्रोज जनता पार्टी. ही पार्टी बेरोजगारांचे प्रश्न सोडविण्यासाठी निर्माण झालेली आहे. असं वक्तव्य व विचार या पार्टीचे जनक असलेले अभिजीत दिपके व्यक्त करतात. तसं पाहिल्यास दि. १५ तारखेला एका मसल्यावर वक्तव्य करताना वकीलांना परामर्श देत असतांना सर्वोच्च न्यायालयाचे न्यायाधीश सुर्यकांत म्हणाले की सध्या बेरोजगार तरुण वर्ग हा झुरळीसारखा असून तो परजीवी आहे. परजीवी जसा इतरांवर अवलंबून असतो. तसाच येथील सुशिक्षित बेरोजगार वागतो.

मा. महोदय सुर्यकांत यांनी न्यायालयात परामर्श देतांना केलेलं साधं वक्तव्य. तसं पाहिल्यास त्यात राजकारण नव्हतं आणि सध्याची बेरोजगाराची स्थिती अशीच. आधी तीच समजून घेणं आवश्यक आहे. सध्याच्या काळात सर्वच विद्यार्थी हे उच्च शिक्षण घेत आहेत. त्यांना उच्च शिक्षण सर्रास मिळतं आणि तेवढंच सहजही. कारण परिक्षेचा दर्जा बराच सोपा केलेला आहे. परिक्षा पद्धती ही देखील तेवढ्या प्रमाणात कठीण नाहीच. त्यातच आठवीपर्यंत शिक्षण हे नापास करणारं शिक्षण नाही. त्यामुळच मुलं सहजच पहिल्या वर्गात गेली की ती आठवीपर्यंत सहजच जातात. तेवढ्या प्रमाणात परिश्रम न करता. मग आठवी ते नववी व अकरावी मुलं सहजच

काढतात. कारण ती त्या परिक्षा त्या विद्यार्थ्यांच्या शाळेतीलच असतात. राहिला प्रश्न दहावी व बारावीचा. तर त्याही परिक्षेत शाळेतीलच प्रात्यक्षिक स्वरीपाचे गुण मिळत असतात. त्यानंतर पास व्हायला फक्त पंधरा ते वीस गुण लागतात. ते गुण विद्यार्थी लेखी परिक्षेतील पेपर सोडवून अगदी सहज मिळवून घेतात. शिवाय या परिक्षेत सेंट हे होम सेंटर मिळतं. ज्यात विद्यार्थ्यांना पंधरा ते वीस गुणांच्या पास होण्यापुरत्या गोष्टी तेथीलच पर्यवेक्षकां मार्फत पुरवल्या जातात. तसंच शेजारी जर सेंटर असेल, तर त्याच शाळेतील तेथील विद्यार्थ्यांसाठी हेराफेरी पद्धत वापरत असल्यानं मुलं दहावी व बारावी परिक्षा ससज पास होतात. आता राहिला पदवीचा प्रश्न. तर पदवीमध्येही गॅप देत देत परिक्षा पास करता येते व मुलं सहजच पदवीधारक बनतात. परंतु असं कौशल्य प्राप्त केलेल्या मुलांमध्ये काहीतरी करून दाखविण्याचय कौशल्य नसतं. मग समस्या निर्माण होते. समस्या असते नोकरीची. हाताला काम मिळण्याची. त्यावेळेस विद्यार्थ्यांचं शिक्षण तर पुर्ण झालेलं असतं. परंतु हाताला काम नसतं. साधं काम करायला गेल्यावर लाज वाटते. वाटतं की मी नसतो शिकलो असतो तरी हे काम मला करता आलं असतं. मग लाजेमुळं काही किरकोळ स्वरुपाची कामं करण्यात अडथळा निर्माण होतो. शेवटी सरकारच्या व्यवस्थेवर अवलंबून राहावं लागतं, तो विचार करीत की मला सरकारी नोकरी लागली तर समाजात माझी इज्जत निर्माण होईल.

सरकारी नोकरी... त्या नोकरीवर अवलंबून असणारा हा सुशिक्षित तरुणवर्ग. ज्यांना सरकारी नोकरी मिळत नाही. त्यांचं कारण आहे, सरकारी नोकऱ्या पुरेशा

नसणं. आज सरकारी नोकरीचे आकडे व बेरोजगार सुशिक्षित तरुणांचे आकडे जर तपासले तर गुणोत्तर नक्कीच असमान आहे. देशातील तरुण सुशिक्षित बेरोजगार चौपट आहेत सरकारी नोकरीच्या संख्येपेक्षा. हा आकडा वाढला कसा? हा आकडा वाढला, सरकारच्याच नापास न करण्याच्या धोरणानं. ज्याचा शिक्षणात मेंदूही चालत नाही. तो तरुण ढक्कनगाडी स्वरुपात अगदी पदवीपर्यंत सहज पोहोचतो. मग तो सुशिक्षित बेरोजगार ठरणार नाही तर काय? अन् तो जेव्हा सुशिक्षित बेरोजगार ठरतो. तेव्हा तो सहज परजीवीच ठरतो. मग सरकार हात झटकत नोकरी देण्याच्या बाबतीत. तसंच सरकार नोकऱ्याही देतं. परंतु नोकरी मिळाल्यानंतर हाच नोकरदार वर्ग चूचू बसत नाही. तो दरवर्षी किंतू परंतु गोष्टीसाठी आंदोलन करतं. ज्यात सरकारचंच नुकसान होतं. म्हणूनच अलिकडील काळात सरकारनं ठरवलयं की देशातील तरुणांना शिक्षण द्यायचं. परंतु नोकरीच्या संधीच उपलब्ध करून द्यायच्या नाहीत. आंदोलनावर उपाय

शोधत असतांना सरकारनं सगळ्या क्षेत्रांचं खाजगीकरण करण्याचा विडा उचलला. ना रहेगा बाँस, ना बजेंगी बासरी. अर्थात सगळे क्षेत्र जर खाजगी झाले तर कोणीच आंदोलन करणार नाही. असं सरकारचं मत. अन् विद्यार्थ्यांनी शिकावंच. पदवी धारण करावी व आपल्यातील ज्ञानाच्या भवशशवर शिकणाऱ्या विद्यार्थ्यांनी स्वतःत एवढं कौशल्य निर्माण करावं की त्यानं एखादा

अंकुश शिंगाडे
नागपूर
९३७३३५९४५०

उद्योग उभारावा व त्या उद्योगाला न शिकणाऱ्या वा कमी शिकणाऱ्या मुलांना नोकरीवर लावावं. म्हणजे देशात सुशिक्षित बेरोजगारीचा प्रश्नच निर्माण होणार नाही. हेही सरकारचंच मत. परंतु मुलं शिकली. ती उच्चविद्याविभूषीत झाली की सरकारवरच नोकरीसाठी अवलंबून राहतात. अशावेळेस सरकार नोकरी देत नाही. मग सारेच प्रश्न निर्माण

होतात. जे आज निर्माण झाले आहेत व सुशिक्षित बेरोजगारांना आपले प्रश्न सोडविण्यासाठी काक्रोज नावाची जनता पार्टी काढावी लागलेली आहे.

सध्या सुशिक्षित बेरोजगारांचा जो प्रश्न निर्माण झालाय. तो पुर्वी होता काय? याचं उत्तर आहे, होता. परंतु तो आता जेवढा तीव्र स्वरुपाचा वाटतो. तेवढा तीव्र नव्हता. कारण पुर्वी इयत्ता आठवीपर्यंत नापास न करण्याचं धोरण नव्हतं. मुलं ज्या वर्गात असायची. त्या वर्गाचं त्यानं कौशल्य प्राप्त केलं नाही तर ती चकं नापास व्हायची. कारण प्रत्येकाची बुद्धीमत्ता वेगवेगळी असायची. ती पात्रता वरच्या वर्गात जाण्याची नसायची. अशी मुलं कशीबशी पास होवून पाचवीपर्यंत जायची. मग वय वाढलेलं असायचं. शिक्षण शिकणं जीवाकड यायचं व ती शाळा सोडायची. ज्यातून ती त्याच अल्प वयात आईवडिलांसोबत कामाला लागायची. ज्यातून कोणत्याही कामाचं कौशल्य त्यांच्यात अगदी अल्पवयातच निर्माण व्हायचं. अशी मुलं मोठी झाल्यावरही कोणतीही कामं करायला मागपुढं पाहायची नाहीत. त्यांना कोणतीही कामं करतांना लाजही वाटायची नाही. त्यांना कोणत्याही कामाचं एवढं कौशल्य हस्तगत असायचं की ती उच्चभू शिकलेल्या तरुणांना कामाच्या व कौशल्याच्या बाबतीत खाली बस म्हणायची. अर्थात शिकलेल्या लोकांना एखाद्या कामाच्या बाबत जे यायचं नाही. ते या कमी शिकलेल्या तरुणांना अनुभवाच्या आधारावर यायचं.

काक्रोज जनता पार्टी..... नुकतीच निर्माण झालेली पार्टी. बेरोजगारीवर मात करण्यासाठीच निर्माण केलेली पार्टी. गत सरकारनं

बेरोजगारांसाठी काहीच केलं नाही. असं त्यांचं मत. तसं पाहिल्यास विद्यमान सरकारचं नाही तर गतकाळातील सरकारनंही त्यांच्यासाठी काहीच केलं नाही. असंही त्यांचं मत. सरकारनं त्यांच्यासाठी गतकाळात भरपूर उद्योगधंदे निर्माण करायला हवे होते. जेणेकरून बेरोजगारीचा प्रश्नच निर्माण झाला नसता. तो सुटला असता व सरकारला आणि सुशिक्षित बेरोजगारांनाही सोडवता आला असता. परंतु असे झालेच नाही. त्यातच नापास न करण्याच्या चक्रानं त्यातच परिक्षा पद्धतीच्या सुलभतेनं तो प्रश्न दिवसेंदिवस वाढतच गेला.

आज देशाचा विचार केल्यास उद्योगाची संख्या कमी अर्थात अत्यल्प आहे. त्यामानानं पुर्ण शिक्षण झालेल्या सुशिक्षित तरुणांची संख्या जास्त आहे. असे तरुण की ज्यांना लहान लहान लघूउद्योग करणे लाजीरवाणे वाटते. ज्यांना सरकारनं उपलब्ध करून दिलेल्याच नोकऱ्या हव्या. ज्यांना सरकारीच नोकऱ्या हव्या. परंतु सरकारी नोकऱ्याही कमीच आहेत. शिक्षण शिकणारे भरपूर. ज्यात आता तरुणवर्ग ओरडतोय. परंतु याबाबतीत खरा विचार केल्यास ह्या तरुणवर्गाला ओरडण्याइतकं सशक्त कोणी बनवलं? सरकारचंच ना. म्हणूनच काक्रोज जनता पार्टी तयार होतेय. अन् ती जर निर्माण होत असेल, तर सरकारला ओरडण्याची काय गरज आहे? परंतु सरकार ती पार्टी निर्माण होताच ओडत आहे व त्यांच्या पार्टी निर्मणाची परवानगी नाकारत आहे. ही शोकांतिका आहे.

खरं म्हणजे यात दोन कारणं आहेत. पहिलं कारण आहे, आज जर सुशिक्षित बेरोजगार निर्माण झाले नसते तर आज काक्रोज जनता पार्टी

निर्माणच झाली नसती. दुसरं कारण आहे, देशात उद्योगधंधाची भडिमार असती तरही बेरोजगार नसते व काक्रोज जनता पार्टी निर्माण झाली नसती. अन् आता जर ती निर्माणच झालेली आहे. तर तिला तिचे काम करू द्यावे. त्या पार्टीला आपली सत्ता जाईल. या भीतीनं विरोध करू नये. हं, भविष्यात आपल्याला या पार्टीकडून क्षती पोहोचू नये म्हणून सरकारनं आतातरी सुधरावे. भरपूर प्रमाणात उद्योगधंदे उभे करावेत. जेणेकरून आज निर्माण झालेला बेरोजगारीचा प्रश्नच निर्माण होणार नाही. सरकारनं हे जर केलं तर कोणताच तरुणवर्ग काक्रोज जनता पार्टीला समर्थन करणार नाही. परंतु सरकारनं हे करायला हवं. जर फरकारनं हे केलं नाही तर उद्या हेच तरुण चिडून पावून आज जशी काक्रोज जनता पार्टी तयार केली. उद्या हेच तरुण नेपाळसारखी क्रांती करतील व सरकारला पदावरून पायउतार करतील. तेव्हा सरकारनं वेळीच सावध होवून याच तरुणांसाठी त्वरेनं उद्योगधंदे निर्माण करायला हवेत.

महत्त्वाचं सांगायचं झाल्यास सरकारनं आणखी एक काम करावं. त्यांनी अभ्यासक्रम आखातांना आपल्या अभ्यासक्रमाचे पहिलीपासूनच सुत्र बदलावे. जेणेकरून मुलं जास्त शिक्षण शिकून बेरोजगार ठरणार नाहीत. तसं पाहिल्यास कालचीच नापासची पद्धती बरी होती. सुशिक्षित बेरोजगार वाढले नसतं. ना बाँस असता ना बासरी असती. तसाच कोणीच कोणता सुशिक्षित तरुण बेरोजगार ठरला नसता. तो ओरडलाही नसता. ना आंदोलन झालं असतं, ना आज निर्माण झालेली काक्रोज जनता पार्टी निर्माणच झाली नसती.